

A Study of the Commercial History of Wrought Iron Forging of Nam Noi Community, Hat Yai District, Songkhla Province

Orathai Satayasansakul¹ and Sunan Intanin²

¹M.Ed. (Thai Studies), Lecturer,

Faculty of Liberal Arts,

Rjamangala University of Technology Srivichai, Southern Campus

E-mail: orathai.s@rmutsv.ac.th

²M.Ed. (Thai Studies), Educational Expert in Instructing Media,

Taksin University

Abstract

The objective of this research was to study the commercial history of wrought iron forging of Nam Noi community, factors supporting this folk handicraft production, commercial elements of wrought iron forging in Nam Noi Community and factors causing the decrease of the forging career of the residents in the community. Data were collected by interviewing 83 samples who were relevant residents and experts on wrought iron forging in the community. The findings indicated that wrought iron forging at Nam Noi community has been made by Chinese migrants for 180 years. The factors supporting this folk handicraft derived from the abundant resources of iron ore in the community, convenient transportation and their uniqueness in forging procedure. Hence, the products with high quality were famous among the consumers. However, there were several factors that resulted in the decrease of the career. The entrepreneurs lacked the management skill. Moreover, there was no development in producing techniques and patterns of the products in response to the market's needs. Finally, the members were not interested in passing the knowledge and skills to the new generation.

Keywords: Chinese migrant, folk handicraft, Nam Noi community, wrought iron forging

การศึกษาความเป็นมาของการตีเหล็กเพื่อการพาณิชย์ของชุมชนน้ำน้อย อำเภอบ้านลาด จังหวัดสงขลา

อรัทัย สัตยสันต์สกุล¹ และสุนันท์ อินทนิล²

¹ศส.ม. (ไทยคดีศึกษา), อาจารย์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตภาคใต้

E-mail: orathai.s@rmutsv.ac.th

²ศส.ม. (ไทยคดีศึกษา), นักวิชาการโสตทัศนศึกษาชำนาญการ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อย ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดหัตถกรรมพื้นบ้านการตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อย องค์ประกอบด้านการพาณิชย์ของหัตถกรรมการตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อย และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการถดถอยของอาชีพการตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อย โดยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีความรู้เรื่องการตีเหล็กของชุมชนน้ำน้อย จำนวน 83 คน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนน้ำน้อยมีการตีเหล็กมาประมาณ 180 ปี โดยชาวจีน ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดหัตถกรรมตีเหล็ก คือ ชุมชนน้ำน้อยมีแร่เหล็กที่อุดมสมบูรณ์ มีการคมนาคมที่สะดวก และมีกรรมวิธีในการตีเหล็กที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทำให้สินค้ามีคุณภาพเป็นที่นิยมของผู้บริโภค ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการถดถอยของอาชีพตีเหล็ก คือ ผู้ประกอบการขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการ ไม่มีการพัฒนากรรมวิธีการผลิต และการปรับเปลี่ยนรูปแบบสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตลอดจนสมาชิกในชุมชนไม่ได้ให้ความสนใจที่จะสืบทอดอาชีพดังกล่าว

คำสำคัญ: การตีเหล็ก, ชุมชนน้ำน้อย, ผู้อพยพชาวจีน, หัตถกรรมพื้นบ้าน

บทนำ

"น้ำน้อย" ปัจจุบันคือ ตำบลหนึ่งของอำเภอบ้านลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ระหว่างอำเภอบ้านลาดใหญ่ และอำเภอบ้านลาด โดยห่างจากอำเภอบ้านลาดใหญ่ไปทางทิศใต้ ประมาณ 13 กิโลเมตร และห่างจากตัวเมืองบ้านลาดใหญ่ไปทางทิศเหนือประมาณ 8 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 47.20 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือจดตำบลพะวง อำเภอบ้านลาด และทะเลสาบสงขลา ทิศใต้จดตำบล

คลองแห และตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอบ้านลาดใหญ่ ทิศตะวันออกจดตำบลท่าข้าม และตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอบ้านลาดใหญ่ ทิศตะวันตกจดตำบลคลองแห และตำบลคูเต่า อำเภอบ้านลาดใหญ่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา ที่ราบและที่ลาดเชิงเขาที่ลาดเอียงจากภูเขาน้ำน้อยไปจดทะเลสาบสงขลา ตามแนวคลองน้ำน้อย และคลองพะวง มีลำคลองที่สำคัญ 6 สาย ประกอบด้วย คลองพะวง คลอง

น้ำน้อย คลองกำนัน คลองใหญ่ คลองขุด และคลองพานทาน

เมื่อประมาณ 180 ปีที่ผ่านมา ดินแดนแห่งนี้เคยเป็นแหล่งที่พบแร่เหล็กชั้นดี จึงทำให้เกิดอาชีพหัตถกรรมตีเหล็กขึ้นที่ตำบลน้ำน้อย หัตถกรรมดังกล่าวในอดีตมีชื่อเสียงมาก เช่นเดียวกับการทำมีดอรัญญิกของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จนเรียกกันติดปากกันว่าพร้าบ้านน้อย หรืออ้ายแตงบ้านน้อย หรือมีดบ้านน้อยในสมัยนั้น ทั้งนี้เพราะมีดบ้านน้อยมีกรรมวิธีผลิตด้วยการใช้เหล็กเหนียวผ่าใส่เหล็กกล้า ในส่วนที่เป็นคม ผ่านกรรมวิธีการหลอม การตี การตะไบตกแต่ง และการชุบ ซึ่งเป็นกรรมวิธีที่ต้องใช้ทักษะความสามารถเฉพาะ และประสบการณ์สูง ทำให้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีความคม แข็งแกร่ง ทนทาน เป็นที่ยอมรับและต้องการของตลาดทั้งภายในและภายนอกชุมชน จนสามารถจำหน่ายไปได้ไกลถึงตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย สามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนน้ำน้อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการสืบค้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏว่าในใบบอกเมืองสงขลา เมื่อปี พ.ศ. 2424 พระยาวิเชียรคีรีเจ้าเมืองสงขลาได้จัดส่งมีดพร้า แร่เหล็กบ้านน้อยไปยังกรุงเทพมหานครเพื่อจัดแสดงในงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ 100 ปี (สุชาติ รัตนปราการ, 2528) นอกจากนี้ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540, 205-206) ได้กล่าวถึงคุณภาพของหัตถกรรมจากโรงตีเหล็กบ้านน้ำน้อยในหนังสือภูมิปัญญาชาวบ้านสู่ภูมิภาคว่า "มีดอ้ายแตง" ที่มีชื่อเสียง คืออ้ายแตงบ้านน้อย ตีจากโรงตีเหล็กบ้านน้ำน้อย สงขลา ใช้เหล็กชั้นดี ตีดี ตีคม ใช้ทนทาน และมีความสวยงาม"

บัดนี้ สินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านมีดน้ำน้อยที่เคยรุ่งเรืองในอดีตกำลังจะถูกลืม และสูญสิ้นไปจากชุมชนน้ำน้อย เนื่องจากมีมีดแบบต่างๆ ที่ใช้กรรมวิธีในการผลิตสมัยใหม่ ราคาไม่แพงและหาซื้อได้ง่ายตามท้องตลาดเกิดขึ้นมากมาย ประชาชนจึงหันไปนิยมสินค้าดังกล่าว ผู้ประกอบอาชีพทำมีดในชุมชนน้ำน้อยจึงค่อยๆ ทายอดเลิกกิจการไป จนปัจจุบันมีโรงตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อยเหลืออยู่เพียง 3 โรง คือ โรงงานของนายมนูญ พันธุ์นิล นายอนันต์ ธรรมโชติ และนายจ่าย เคยะกุล ซึ่งทั้ง 3

รายล้วนเป็นผู้สูงอายุ และยังคงใช้กรรมวิธีในการผลิตแบบดั้งเดิมที่เคยได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ กล่าวคือ ใช้แรงคนในการผลิตเพียงอย่างเดียว ทำให้ผลิตสินค้าได้ช้าไม่ทันกับความต้องการของตลาด ต้นทุนในการผลิตสูง นอกจากนี้ กรรมวิธีในการผลิตแบบดั้งเดิมนั้น เป็นงานที่หนักและเหนื่อย ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สนใจเข้ารับการฝึกหัด และสืบทอดอาชีพดังกล่าว หากปล่อยให้อาชีพดังกล่าวดำเนินไปแบบดั้งเดิมแล้วในที่สุดหัตถกรรมพื้นบ้านโบราณมีดน้ำน้อยที่เคยมีชื่อเสียงของจังหวัดสงขลา ก็คงต้องสูญหายไปกับผู้เป็นเจ้าของ ดังนั้น การศึกษาวิจัยอาชีพหัตถกรรมทำมีดน้ำน้อย ในด้านประวัติความเป็นมาไว้เป็นหลักฐานก่อนที่อาชีพดังกล่าวจะสูญไปจากชุมชน จึงน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างจิตสำนึกให้สมาชิกของชุมชนน้ำน้อยแลเห็นความสำคัญ เห็นคุณค่า มีความภูมิใจในอาชีพที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ และร่วมกันฟื้นฟูอนุรักษ์อาชีพดังกล่าวให้คงอยู่คู่กับชุมชนของตนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของการตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. ศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดหัตถกรรมพื้นบ้านการตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
3. ศึกษาองค์ประกอบด้านการพาณิชย์ของหัตถกรรมการตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
4. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการถดถอยของอาชีพการตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพาณิชย์ หมายถึง กระบวนการดำเนินการผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านที่โรงตีเหล็กชุมชนน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในด้านผู้ประกอบการ สถานประกอบการ การผลิตสินค้า ผู้บริโภค การแลกเปลี่ยน รายได้ และการบริหารจัดการ
2. หัตถกรรมพื้นบ้านจากโรงตีเหล็กชุมชน

น้ำน้อย หมายถึง ผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ ที่ใช้สำหรับประกอบอาชีพ อาวุธ พิธีกรรม ตลอดจนเครื่องมือ เครื่องใช้ในครัวเรือนอื่นๆ ที่ผลิตจากระบบการแปรรูปเหล็กจากโรงตีเหล็กชุมชนน้ำน้อย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

3. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการถดถอยของหัตถกรรมพื้นบ้านจากโรงตีเหล็กชุมชนน้ำน้อย หมายถึงสถานะต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งดีและไม่ดี ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม อันส่งผลให้ผู้ประกอบอาชีพการตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อย จังหวัดสงขลา ลดจำนวนลง

วิธีการวิจัย

การศึกษาความเป็นมาของการตีเหล็กเพื่อการพาณิชย์ของชุมชนน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้พื้นที่ของชุมชนน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2547 ถึงเดือนมิถุนายน 2548 โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 83 คน ได้แก่ทายาทหรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับผู้ทำเหมืองแร่เหล็ก จำนวน 10 คน อดีตผู้ประกอบการตีเหล็ก จำนวน 9 คน ผู้ประกอบการตีเหล็กในปัจจุบัน จำนวน 3 คน ลูกมือช่างในโรงตีเหล็ก จำนวน 31 คน อดีตผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ จำนวน 10 คน อดีตผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จำนวน 10 คน และเยาวชนในชุมชน จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้โดยการกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างข้อมูลแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประกอบด้วย

1. ข้อมูลของผู้ประกอบการตีเหล็ก (ช่างและลูกมือช่าง) ในอดีตและปัจจุบัน อดีตผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ อดีตผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ และกลุ่มเยาวชนในชุมชน

2. ข้อมูลด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของการตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในประเด็นต่อไปนี้

2.1 ประวัติความเป็นมาของการตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อย

2.2 ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดหัตถกรรมพื้นบ้านการตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อย

2.3 องค์ประกอบด้านการพาณิชย์ของหัตถกรรมการตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อย

2.4 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการถดถอยของอาชีพการตีเหล็กในชุมชนน้ำน้อย

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ จำนวน 83 คน ด้วยการจดบันทึกข้อมูล การสัมภาษณ์ บันทึกภาพนิ่ง ภาพวิดีโอ และบันทึกเสียง

3.2 จัดสัมมนาเวทีชาวบ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกในชุมชนน้ำน้อย ผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการและอาจารย์จากโรงเรียนในชุมชนน้ำน้อย ช่างตีเหล็กในอดีตและปัจจุบัน ลูกมือช่างในอดีตและปัจจุบัน และผู้ที่สนใจ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสัมมนา การจดบันทึก ภาพนิ่ง ภาพวิดีโอ และบันทึกเสียงมาวิเคราะห์ จำแนกประเภทตามกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลด้านเนื้อหาตามประเด็นที่กำหนดไว้

4.2 นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนา วิเคราะห์ วิจัย และมีการประกอบ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 83 คน เป็นเพศชาย จำนวน 75 คน เพศหญิง จำนวน 8 คน มีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 10 คน มีอายุอยู่ระหว่าง 31 - 60 ปี จำนวน 24 คน และอายุสูงกว่า 60 ปี จำนวน 49 คน มีวุฒิทางการศึกษาอยู่ระหว่างชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 จำนวน 58 คน ไม่ได้รับการศึกษาหรือไม่มีวุฒิทางการศึกษา จำนวน 11 คน และมีวุฒิทางการศึกษา

สูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 14 คน

ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นทายาท หรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติการทำเหมืองแร่เหล็ก จำนวน 10 คน ผู้ประกอบการตีเหล็กปัจจุบัน จำนวน 3 คน อดีตผู้ประกอบการตีเหล็ก จำนวน 9 คน ลูกมือช่างในโรงตีเหล็ก จำนวน 31 คน อดีตผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากโรงตีเหล็กน้าน้อย จำนวน 10 คน อดีตผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จากโรงตีเหล็กน้าน้อย จำนวน 10 คน เยาวชนในชุมชนโรงตีเหล็กน้าน้อยจำนวน 10 คน

2. ข้อมูลของผู้ประกอบการ (ช่างและลูกมือช่าง) ในอดีตและปัจจุบัน

2.1 ผู้ประกอบการในปัจจุบัน จำนวน 3 ราย มีอายุตั้งแต่ 54-60 ปี วุฒิมัธยมศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประสบการณ์โดยเฉลี่ยคนละ 40 ปี

2.2 อดีตผู้ประกอบการที่เลิกกิจการไปแล้ว แต่ยังมีชีวิตอยู่มีจำนวน 9 ราย มีประสบการณ์ในการตีเหล็ก 1-10 ปี จำนวน 2 ราย ประสบการณ์ 11-20 ปี จำนวน 2 ราย ประสบการณ์ 21-30 ปี จำนวน 1 ราย ประสบการณ์ 31-40 ปี จำนวน 1 ราย ประสบการณ์ 41-50 ปี จำนวน 3 ราย ช่างทั้งหมดได้รับการศึกษาอยู่ระหว่างชั้นประถมศึกษาปีที่ 1- 4

สาเหตุที่ทำให้ผู้ประกอบการเลิกกิจการมีหลายสาเหตุ ดังนี้ ผู้ที่มีอายุไม่เกิน 20 ปี เลิกกิจการเนื่องจากต้องรับช่วงประกอบอาชีพตีเหล็กต่อมาจากบรรพบุรุษ เมื่อบรรพบุรุษแก่ชราและเลิกกิจการจึงเลิกด้วย ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 21-40 ปี เลิกกิจการเนื่องจากปัญหาสุขภาพที่ไม่สามารถทำงานหนักได้ สำหรับผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า 40 ปี เลิกกิจการเพราะเข้าสู่วัยชรา

2.3 ลูกมือช่าง ที่ยังมีชีวิตอยู่ จำนวน 31 ราย มีประสบการณ์ในการตีเหล็ก 1-10 ปี จำนวน 4 ราย ประสบการณ์ 11-20 ปี จำนวน 14 ราย ประสบการณ์ 21-30 ปี จำนวน 4 ราย ประสบการณ์ 31-40 ปี จำนวน 7 ราย ประสบการณ์ 41-50 ปี จำนวน 2 ราย ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

การเลิกอาชีพตีเหล็กของลูกมือช่างมีหลายสาเหตุ เช่น ช่างตีเหล็กไม่ทำงานทุกวันส่วนใหญ่หยุด

มากกว่าทำ จึงไม่สามารถยึดเป็นอาชีพได้ ลูกมือช่างบางคนประกอบอาชีพอื่นด้วย เช่น ทำไร่ ทำสวน จึงตีเหล็กได้เฉพาะบางวัน ช่างจึงต้องหาลูกมือคนใหม่มาทำงานแทน ลูกมือช่างบางคนต้องการฝึกเพื่อจะเป็นช่าง แต่เมื่อไม่ประสบความสำเร็จ จึงเลิกไปทำอาชีพอื่น บางคนเลิกเพราะสุขภาพไม่อำนวยต่อการทำงานหนัก และบางคนก็เลิกเพราะวัยชรา เป็นต้น

3. ข้อมูลอดีตผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์และอดีตผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จากโรงตีเหล็กชุมชนน้าน้อย

3.1 อดีตผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากโรงตีเหล็กน้าน้อย จำนวน 9 ราย มีประสบการณ์ในการค้า 11-20 ปี จำนวน 5 ราย ประสบการณ์ 21-30 ปี จำนวน 2 ราย ประสบการณ์ 31-40 ปี จำนวน 1 ราย ประสบการณ์ 41-50 ปี จำนวน 1 ราย ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายจากภายนอกชุมชนเดินทางมารับสินค้าจากโรงตีเหล็กไปจำหน่าย เนื่องจากผู้ประกอบการผลิตสินค้าไม่ทันกับความต้องการของตลาด ประกอบกับในอดีตการคมนาคมไม่สะดวก ผู้ที่มาติดต่อรับผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายจึงมักจะมากินนอน และรอที่บ้านผู้ประกอบการหลายวัน จนกว่าจะได้สินค้าครบตามจำนวนที่ต้องการ

3.2 อดีตผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จากโรงตีเหล็กชุมชนน้าน้อย จำนวน 10 คน ส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาอยู่ใกล้โรงตีเหล็ก นิยมใช้ผลิตภัณฑ์จากชุมชนน้าน้อย เพราะพอใจในคุณภาพของสินค้า และมีความสามารถในการทำด้ามมีดได้เอง ส่วนอดีตผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลออกไป และเป็นคนรุ่นปัจจุบัน (ย้อนหลังไปจนถึงประมาณปี 2520) จะไม่รู้จักผลิตภัณฑ์มีดจากชุมชนน้าน้อยเพราะส่งไปจำหน่ายน้อยมาก ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นและมีประสบการณ์ในการใช้ผลิตภัณฑ์จากโรงตีเหล็กชุมชนน้าน้อยไม่เกิน 30 ปี รู้จักใช้มีดน้ำน้อยตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นเด็กเพราะพบเห็นผู้ปกครองใช้ แต่เมื่อสิ้นอายุของผู้ปกครอง หรือแยกไปมีครอบครัวใหม่ ก็จะไม่นิยมใช้ผลิตภัณฑ์มีดจากชุมชนน้าน้อย เพราะผู้ที่ไม่สามารถทำด้ามมีดได้เอง

4. ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเยาวชนในชุมชนตีเหล็กน้าน้อยโดยสุ่มจากผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ใกล้โรงตีเหล็ก และส่วนหนึ่งเป็นทายาทของอดีตผู้ประกอบการตีเหล็กมาก่อน จำนวน 10 คน พบว่าเยาวชนไม่สนใจอาชีพ

ตีเหล็ก จำนวน 9 คน สนใจเพียง 1 คน ผู้ที่ไม่สนใจให้ข้อมูลว่าไม่ทราบว่าการตีเหล็กมีรายได้อย่างไร บางคนไม่ทราบว่ามีโรงตีเหล็กที่อะไรบ้าง พบเห็นว่าช่างตีเหล็กมีเครื่องแต่งกายไม่สวยงาม งานหนัก และเป็นงานจำเจอยู่กับบ้าน ชาวชนมีความต้องการทำงานในเมืองที่มีสถานอำนวยความสะดวก และมีสถานบันเทิงมากกว่า จึงไม่มีความคิดที่จะประกอบอาชีพดังกล่าว

5. ข้อมูลด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของการตีเหล็กในชุมชนน่าน้อย

5.1 ประวัติความเป็นมาของการตีเหล็กในชุมชนน่าน้อย

จากการสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า การตีเหล็กในชุมชนน่าน้อยเริ่มมีมาตั้งแต่ต้นสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ประมาณปี พ.ศ. 2370 โดยชาวจีนได้เข้ามาทำเหมืองแร่เหล็กและตั้งโรงตีเหล็กขึ้น ณ ใกล้แหล่งถลุงแร่ เรียกกันว่า กว๊านนอกและกว๊านใน เพื่อผลิตเครื่องมือสำหรับใช้ในกิจการทำแร่ และเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือนอื่นๆ ฝีมือการตีเหล็กของช่างน่าน้อยมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของผู้บริโภค เพราะมีกรรมวิธีผลิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ กล่าวคือใช้เหล็กเหนียวผ่าใส่เหล็กกล้าในส่วนที่เป็นคม (ความพิเศษของการใช้เหล็กเหนียวผ่าใส่เหล็กกล้าของมีดน่าน้อย คือจะทำให้ตัวมีดมีโครงสร้างภายนอกเป็นเหล็กเหนียว ส่วนภายในคมมีดเป็นเหล็กกล้า จึงทำให้คมมีดมีความคม แกร่ง และสามารถลับด้วยหินได้ง่าย เพราะเหล็กเหนียวที่ห่ออยู่ภายนอกจะค่อยๆ ลีกรออกไปตามการลับ ส่วนเหล็กกล้าก็จะโผล่ออกมาจากส่วนคมตลอดระยะเวลาของการลับจนกว่าจะถึงสันมีด ส่วนมีดอื่นที่ทำด้วยเหล็กเหนียวทั้งชิ้นจะแกร่ง ด้าน และลับให้คมยาก แต่ถ้าทำจากเหล็กเหนียวทั้งชิ้น มีดก็จะไม่แข็งแกร่งทำให้ไม่คม และบดงอได้ง่าย) จากนั้นผ่านกระบวนการหลอม การตี ตะไบตกแต่ง การชุบจากช่างที่มีทักษะ มีความชำนาญ จึงเป็นที่นิยมของผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ตลอดจนถึงรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย ทำให้ในระหว่างปี พ.ศ. 2500-2525 มีโรงตีเหล็กในชุมชนน่าน้อยมากกว่า 60 โรง สามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนน่าน้อยมาโดยตลอด

5.2 ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการตีเหล็กในชุมชนน่าน้อย

5.2.1 ด้านภูมิศาสตร์ ชุมชนน่าน้อยมีแหล่งแร่เหล็ก มีการคมนาคมสะดวกทั้งทางบกและทางน้ำทำให้ติดต่อกับชุมชนต่างๆ ได้สะดวก

5.2.2 ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนน่าน้อยและบริเวณใกล้เคียง มีการประกอบอาชีพหลากหลาย ทั้งทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ประมง และเหมืองแร่ เป็นต้น จึงเป็นโอกาสให้มีความต้องการใช้เครื่องมือที่เป็นผลิตภัณฑ์จากโรงตีเหล็ก ประกอบกับสินค้ามีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาดมาโดยตลอด

5.2.3 ด้านสังคม และวัฒนธรรม มีการถ่ายทอดความรู้เรื่องการตีเหล็กจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานอย่างต่อเนื่อง การให้การยอมรับในอาชีพตีเหล็กของชาวชุมชนน่าน้อย ตลอดจนความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้บรรพบุรุษช่าง ว่าจะทำให้ตนเองครอบครัว และกิจการตีเหล็กประสบความสำเร็จก้าวหน้า

5.3 องค์ประกอบด้านการพาณิชย์ของหัตถกรรมตีเหล็กในชุมชนน่าน้อย

5.3.1 ด้านผู้ประกอบการ จำแนกเป็นผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าตามความต้องการของตลาดเพื่อขายปลีก ผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าตามคำสั่งซื้อเพื่อขายส่ง และผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าตามความต้องการของตลาดหรือตามคำสั่งซื้อเพื่อขายส่งและขายปลีก

5.3.2 ด้านสถานประกอบการ มีลักษณะเป็นโรงเรือนขนาดประมาณ 4 X 6 เมตร สร้างในพื้นที่โล่ง มีเตาเผาและอุปกรณ์ในการตีเหล็ก และแร่สำหรับบรืรองลูกค้า

5.3.3 ด้านการผลิต จากการศึกษพบว่า

1) จุดมุ่งหมายในการผลิตในอดีตจะผลิตสินค้าประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันตามรูปแบบที่ผู้ประกอบการมีอยู่ ผลิตตามคำสั่งซื้อเพื่อเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัวเพื่อใช้เองและแจกจ่ายให้ผู้รู้จัก

2) กรรมวิธีในการผลิตยังคงใช้กรรมวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ทำให้สามารถรักษามาตรฐานของสินค้าไว้ได้

3) อุปกรณ์ในการผลิตประกอบด้วย เตเผาเหล็ก ถ่าน ไม้ ถูกลม ทังเหล็ก ทำบ้อง ค้อน ลูกหมัก คีมคีบเหล็ก กรรไกรตัดเหล็ก เหล็กสกัด เหล็กเขี่ยถ่าน ตราประทับ หินเจียไฟฟ้า ตะไบ และรางน้ำ

4) วัสดุในการผลิต ประกอบด้วย เหล็กเหนียว เหล็กกล้า เหล็กเหนยบรลยนต์ และเหล็กหล่อ

5) ขั้นตอนในการผลิตสินค้าที่ต้องการความคมเป็นหลัก การผลิตประกอบด้วยการเตรียมเหล็กกล้า เลือกลูกเหล็กเหนียวที่มีขนาดเหมาะสมมาตัด และนำเข้าเตเผาเพื่อตีแผ่ส่วนที่จะใส่เหล็กกล้าให้มีรูปทรงแบน แล้วผ่าส่วนที่เป็นคมด้วยเหล็กสกัด เพื่อให้มีร่องลึกและยาวพอเหมาะ นำเหล็กกล้าที่เตรียมไว้มาใส่ แล้วนำเข้าเตเผาเพื่อหลอมเหล็กเหนียวและเหล็กกล้าให้ละลาย แล้วคลุกเข้ากับดินหน้าเตา นำมาตีให้เหล็กเหนียวและเหล็กกล้ายึดเป็นเนื้อเดียวกัน จากนั้นจึงนำมาตีขยายขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ตามที่ต้องการแล้วประทับตราเป็นยี่ห้อ เจียด้วยหินเจียไฟฟ้าเพื่อให้มีความคม ความสวยงาม แล้วลงตะไบ ตกแต่งและเก็บรายละเอียดอีกครั้ง เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ได้รูปทรงที่มีขนาดและมาตรฐานเหมือนกัน นำเข้าเตเผาแล้วชุบแข็งด้วยน้ำ แล้วตัดรูปให้ตรงตามที่ต้องการ สำหรับสินค้าที่ไม่ต้องการความคมจะนำเหล็กที่เตรียมไว้เผาตีขึ้นรูปได้เลย

6) เงินทุนมี 2 ประเภท คือ เงินทุนถาวรในการสร้างโรงเรือน เตเผา เครื่องมือในการตีเหล็ก และเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อวัสดุ ค่าไฟฟ้า ค่าจ้างแรงงาน

7) แรงงาน เป็นสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้านในชุมชน

5.3.4 ด้านประเภทของสินค้าที่จำหน่ายในอดีตจนถึงปัจจุบัน จำแนกได้ 6 ประเภท ดังนี้

1) เครื่องมือทำการเกษตร ได้แก่ ฆาลไถนา แกะเกี่ยวข้าว มีดกรีดยาง กรีดายหญ้า เคียวเกี่ยวหญ้า มีดปาดตาล มีดหันยาเส้น เป็นต้น

2) เครื่องมือที่ใช้ประกอบอาชีพทั่วไป ได้แก่ ขวาน ลิว ค้อน คีม พร้า ชะแลง มีดตอก เป็นต้น

3) เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน ได้แก่ กรรไกรผ่าหมาก เหล็กขูด เหล็กไฟตบ มีดหันผัก มีดโต้ มีดบังตอ เป็นต้น

4) เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับเป็นอาวุธ ได้แก่ พร้า โครจควาย มีดอ้ายคอก ดาบ หอก หลาว มีดหางไก่ มีดปลายเขียง เป็นต้น

5) เครื่องมือจับสัตว์น้ำได้แก่ อ้ายแต่ง ฉมวก แหล่น เป็นต้น

6) เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ ได้แก่ กริช มีดหมอ เป็นต้น

5.3.5 ด้านราคาสินค้า มีการปรับเปลี่ยนราคาสินค้าให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของค่าเงิน ค่าแรงงาน และราคาวัตถุดิบในการผลิตสินค้า ตลอดจนดัดแปลงตัวอย่างราคาสินค้า ตามตาราง 1

5.3.6 ด้านผู้บริโภค จากการศึกษาพบว่า

1) ประเภทผู้บริโภค จำแนกเป็นผู้บริโภคในชุมชน และภายนอกชุมชน ที่ซื้อสินค้าไปใช้ในครอบครัว ผู้บริโภคที่ผู้ประกอบการผลิตสินค้าให้โดยไม่คิดมูลค่า ผู้บริโภคภายนอกชุมชนที่เป็นพ่อค้าคนกลางซื้อสินค้าเพื่อนำไปจำหน่ายต่อให้พ่อค้าปลีกและผู้บริโภคที่เป็นพ่อค้าปลีก

2) การชำระเงินค่าสินค้า ผู้บริโภคจะชำระเงินค่าสินค้าเป็นเงินสดหรือเงินเชื่อ ในกรณีที่ซื้อสินค้าด้วยเงินเชื่อ จะไม่มีการทำสัญญาซื้อขายสินค้า แต่ใช้ระบบสัจจะและความซื่อสัตย์เป็นสำคัญ

5.3.7 ด้านรายได้ อาชีพตีเหล็กหาเงินได้ง่าย รายได้ดี หากขยันทำงานเต็มที่จะมีรายได้เฉลี่ยวันละประมาณ 900 - 1,000 บาท

5.3.8 ด้านการบริหารจัดการขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ประกอบการ ไม่มีการวางแผนในการผลิตสินค้า ไม่มีการศึกษาความต้องการของตลาด ไม่มีความรู้ในการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ไม่มีการคิดต้นทุนและกำไร ไม่มีการประชาสัมพันธ์สินค้า ผู้บริโภครู้จักสินค้าจากการบอกเล่าปากต่อปากเท่านั้น

ตาราง 1 ตัวอย่างราคาสินค้าที่ผลิตจากโรงตีเหล็กในชุมชนน่าน้อย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2500 จนถึงปัจจุบัน

ชนิดผลิตภัณฑ์	ราคา (บาท) ในระหว่างช่วงปี				
	2500 - 2509	2510 - 2519	2520 - 2529	2530 - 2539	2540 - ปัจจุบัน
มีดพริ้วเล็ก	10 - 15	15 - 25	25 - 50	60 - 150	180 - 220
มีดพริ้วกลาง	12 - 20	20 - 35	35 - 60	80 - 180	200 - 250
มีดพริ้วใหญ่	20 - 25	25 - 40	40 - 80	100 - 200	220 - 280
มีดพริ้วบ้อง	20 - 30	30 - 50	50 - 80	120 - 200	250 - 300
มีดปาดตาล	15 - 25	25 - 40	40 - 70	100 - 200	280
มีดเหน็บรูปแบบต่างๆ	10 - 20	20 - 40	40 - 70	100 - 150	150 - 250
มีดหันยาเส้น	15 - 20	30 - 40	50 - 80	120 - 220	250 - 300
มีดไอ้แดงขนาดต่างๆ	15 - 20	25 - 40	50 - 80	120 - 220	เลิกผลิต
มีดโต้ขนาดต่างๆ	5 - 12	12 - 20	20 - 50	50 - 80	100 - 150
กรรไกรผ่าหมาก	10 - 20	25 - 35	40 - 70	80 - 100	เลิกผลิต
ตะขอเกี่ยวมะพร้าว	1 - 2	3 - 5	5 - 10	10 - 20	30
เคียวเกี่ยวหญ้า	10 - 20	25 - 30	40 - 70	80 - 150	180 - 250
พริ้วหวดหญ้า (ปาดหญ้า)	15 - 20	30 - 40	50 - 80	100 - 200	เลิกผลิต
หอก	5 - 10	15 - 25	35 - 60	เลิกผลิต	เลิกผลิต
ขวานโต	5 - 20	25 - 35	40 - 70	เลิกผลิต	เลิกผลิต
ฆาลหล่อไถนา	1 - 2	3 - 5	5 - 8	เลิกผลิต	เลิกผลิต
ฆาลเย็บ	0.25-0.50	0.50 - 1	2 - 3	เลิกผลิต	เลิกผลิต
ชะแลง	20 - 25	25 - 45	50 - 100	120 - 180	180 - 200
เสียม	5 - 8	10 - 25	25 - 50	50 - 80	เลิกผลิต
เหล็กชุด	1 - 2	3 - 5	5 - 15	15 - 25	เลิกผลิต

5.4 ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการถดถอยของการตีเหล็กในชุมชนน่าน้อย

5.4.1 ด้านผู้ประกอบการ การทำงานขึ้นกับความพอใจ จึงไม่ทำงานทุกวัน มีผลทำให้ลูกมีอช่างไปประกอบอาชีพอื่นแทน ส่งผลให้ขาดแคลนแรงงานในการผลิต นอกจากนี้ ผู้ประกอบการเห็นว่าอาชีพตีเหล็กเป็นงานที่หนัก ไม่มีเกียรติ จึงส่งลูกหลานศึกษาเล่าเรียนในระดับสูง เพื่อไปประกอบอาชีพอื่นที่มีเกียรติ และสะดวกสบายกว่าแทน

5.4.2 ด้านการผลิต ไม่มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการผลิต ยังคงใช้กรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมโดยใช้แรงงานคนเป็นหลัก ทำให้ผลิตสินค้าได้ช้า ใช้เวลาในการผลิตนาน ต้นทุนในการผลิต

จึงสูง ทำให้ต้องจำหน่ายราคาแพง และผลิตสินค้าไม่ทันกับความต้องการของตลาด

5.4.3 ด้านการตลาด ไม่มีการพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป ผลิตภัณฑ์ไม่พร้อมใช้ เช่น ไม้ใส่ด้ามจึงไม่สะดวกในการนำไปใช้งาน

5.4.4 ด้านการบริหารจัดการ ผู้ประกอบการไม่มีความรู้ในการบริหารจัดการ ทำให้ไม่สามารถวางแผนการผลิต การจำหน่ายสินค้า การเงิน การทำบัญชี ตลอดจนการวางแผนเพิ่มผลผลิตเพื่อลดต้นทุนของสินค้าให้ถูกลง

อภิปรายผล

1. การศึกษาความเป็นมาของกรตีสเหล็กเพื่อการพาณิชย์ของชุมชนน่าน้อย ผลการวิจัยพบว่า คนจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนน่าน้อยและตั้งโรงตีเหล็กขึ้น การผลิตของมีคมจะใช้เหล็กเหนียวผ่าใส่เหล็กกล้า ผ่านการหลอม การตี การชุบแข็ง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการตีเหล็กนั้นได้สะท้อนให้เห็นความสอดคล้องกับวัฒนธรรมด้านความเชื่อของชาวภาคใต้ ในเรื่องธาตุ 4 (สุธิวรงค์ พงศ์ไพบูลย์ 2540, 20) มาประยุกต์ใช้กับวิธีการตีเหล็กของคนจีน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษเข้าด้วยกัน จนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์มีดน้ำน้อยที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน จนถึงตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย ผลการศึกษานี้ได้สอดคล้องกับที่ผอบ ชนะวรรณโณ (2546, 4-5) ทำการวิจัยวัฒนธรรมการตีเหล็กบ้านนาบ้อ ตำบลควนปรัง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง พบว่าภาคใต้มีหลายหมู่บ้านที่มีอาชีพตีเหล็ก เช่น บ้านน่าน้อย บ้านโคกหาร ตำบลน่าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลิตภัณฑ์จากโรงตีเหล็กบ้านน่าน้อยมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในด้านคุณภาพ ทำให้สามารถส่งไปขายยังชุมชนต่างๆ ใกล้และไกลตลอดถึงทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย

2. ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดหัตถกรรมตีเหล็กในชุมชนน่าน้อย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดหัตถกรรมตีเหล็ก คือ ลักษณะภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย คุณภาพและเอกลักษณ์ของสินค้า พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการตีเหล็ก

2.1 ลักษณะภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย การที่ชุมชนน่าน้อยมีแร่เหล็กและแร่ดีบุก อีกทั้งมีการคมนาคมที่สะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ สามารถติดต่อกับชุมชนอื่นได้สะดวกนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำเหมืองแร่และประกอบอาชีพตีเหล็ก ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับที่สุธิวรงค์ พงศ์ไพบูลย์, ดิลก วุฒิพาณิชย์ และประสิทธิ์ ชินการณ (2544, 1671) กล่าวไว้ในผลการวิจัยจีนทักษิณ: วิถีและพลังว่า ปัจจัยที่ทำให้คนจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคใต้ คือ การที่ภาคใต้อุดมไปด้วยแหล่งแร่ และกิจการค้าแร่ ประกอบกับภาคใต้มีสภาพทางภูมิศาสตร์ดี เอื้อต่อการ

ปลูกพืชเกษตรกรรม และพืชเศรษฐกิจ จึงจูงใจให้คนจีนเข้ามาดำเนินการเชิงธุรกิจการค้า

2.2 คุณภาพและเอกลักษณ์ของสินค้า ผลิตภัณฑ์จากชุมชนน่าน้อย โดยเฉพาะมีดได้รับการยอมรับว่าเป็นสินค้าที่มีคุณภาพด้านความคม ความแกร่ง ความทนทาน และมีมาตรฐานการผลิตที่สม่ำเสมอ ทั้งนี้ เพราะมีกรรมวิธีในการผลิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะจากช่างที่มีทักษะ และประสบการณ์สูง ดังที่ เอกวิทย์ ญกลาง (2540, 205-206) ได้กล่าวถึงคุณภาพของหัตถกรรมพื้นบ้านจากโรงตีเหล็กน่าน้อย ไว้ในหนังสือภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภาคว่า "มีดอ้ายแดง ที่มีชื่อเสียงคือ อ้ายแดงน่าน้อย ตีจากโรงตีเหล็กน่าน้อย จังหวัดสงขลา ใช้เหล็กชั้นดี ดีดี ดีคม ใช้ทนทาน และมีความสวยงาม"

2.3 พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการตีเหล็ก ช่างตีเหล็กในชุมชนน่าน้อยจะทำพิธีเซ่นไหว้ "ครูหม้อเหล็ก" ซึ่งเป็นบรรพบุรุษที่ได้ถ่ายทอดวิชาตีเหล็กให้ลูกหลาน โดยตั้งเครื่องเซ่นไหว้ในวันตรุษจีน และมีความเชื่อว่าการกระทำดังกล่าวจะทำให้ตนเอง ครอบครัวยุติและกิจการตีเหล็กประสบความสำเร็จก้าวหน้าตลอดปี พิธีกรรมและความเชื่อในการเซ่นไหว้บรรพบุรุษสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนน่าน้อยดังนี้

2.3.1 การให้ความเคารพต่อบรรพบุรุษ ที่ได้สั่งสมและถ่ายทอดวิชากรตีสเหล็กให้สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมที่ปฏิบัติ ส่งผลให้สมาชิกของชุมชนต้องดำเนินชีวิตตามแบบอย่างที่ยุติของบรรพบุรุษของตนได้ให้แนวทางไว้

2.3.2 สะท้อนความเชื่อของชาวบ้านว่า ผู้ที่ให้ความเคารพแก่บรรพบุรุษจะได้รับประโยชน์ทั้งต่อตนเองและครอบครัวให้ประสบความสำเร็จในชีวิต และหากลบลู่ก็จะได้รับผลในทางตรงกันข้าม

3. องค์ประกอบด้านการพาณิชย์ของหัตถกรรมตีเหล็กในชุมชนน่าน้อย

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่ทำให้การผลิตสินค้าหัตถกรรมจากโรงตีเหล็กชุมชนน่าน้อยมีชื่อเสียงสืบต่อมาได้ คือ การใฝ่หาความรู้และความขยันอดทน ความสามารถในการประกอบธุรกิจการค้า ความซื่อสัตย์ และการรักษาคุณภาพ

3.1 การใฝ่หาความรู้และความขยันอดทน ผู้ประกอบการชาวจีนและลูกหลาน มีคุณสมบัติในการใฝ่หาความรู้ โดยมีตัวบ่งชี้ คือ การที่ผู้ประกอบการรู้จักการนำกรรมวิธีในการตีเหล็กของบรรพบุรุษ มาผสมผสานกับวัฒนธรรมพื้นบ้านของภาคใต้ เพื่อนำมาจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ด้วยการเพิ่มรายได้จากแร่เหล็ก โดยการสร้างอาชีพตีเหล็กและผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ซึ่งกรรมวิธีในการผลิตสินค้าแบบดังกล่าวต้องใช้ความขยันและอดทนอย่างมาก จึงจะได้สินค้าที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาดในสมัยนั้น เช่น อ้ายแดง มีดพร้า แกะเกี่ยวข้าว กริช มีดหมอ และ มีดเหน็บ เป็นต้น

3.2 ความสามารถในการประกอบธุรกิจการค้า การที่ผู้ประกอบการผลิตสินค้าไม่ทันกับความต้องการของตลาด และได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการให้ผู้บริโภคมาอนนกินอยู่ที่บ้าน เพื่อรองรับสินค้านั้น วิธีการดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ประกอบการมีความสามารถในเชิงธุรกิจด้านการจูงใจและเอาใจให้ลูกค้าซื้อสินค้าของตน นอกจากนี้ การกินอยู่ร่วมกันยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ ความเชื่อถือ การยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภค และอาจนำไปสู่การแนะนำลูกค้ารายใหม่ให้ผู้ประกอบการได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งวิธีการดังกล่าวอาจเหมาะสมกับยุคสมัยหนึ่งที่มีการคมนาคมไม่สะดวกและการแข่งขันทางการค้ายังมีไม่มาก

3.3 ความซื่อสัตย์และการรักษาคำพูด การติดต่อซื้อขายสินค้าระหว่างผู้ประกอบการและผู้บริโภคด้วยเงินเชื่อ โดยใช้ระบบสัจจะและไม่มีการทำสัญญาซื้อขายสินค้าต่อกัน ได้สะท้อนให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ การรักษาคำพูดระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคในอดีต ทั้งนี้เพราะความซื่อสัตย์และการรักษาคำพูดจะนำไปสู่ความไว้วางใจในหมู่ผู้ทำธุรกิจด้วยกัน และสามารถวางรากฐานทางการค้าให้มั่นคง และยืนยาวไปจนถึงลูกหลาน

4. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการถดถอยของอาชีพการตีเหล็กในชุมชนน่าน้อย

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการถดถอยของอาชีพการตีเหล็กในชุมชนน่าน้อย คือ ผู้ประกอบการไม่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการ กรรมวิธี

ในการผลิตสินค้า การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และค่านิยมของคนในชุมชน

4.1 ผู้ประกอบการไม่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการ จึงผลิตสินค้าตามความพอใจของตน กล่าวคือวันไหนอยากทำก็ทำ วันไหนอยากหยุดก็หยุดช่างอยู่ได้ แต่สภาวะของเศรษฐกิจปัจจุบันลูกมือช่างไม่สามารถยึดเป็นอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้ ช่างไม่มีแผนเชิงธุรกิจ ไม่มีการพัฒนาวิธีการผลิต ตลอดจนรูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและความพร้อมใช้งาน ไม่มีระบบการเงิน การบัญชี จึงไม่สามารถคำนวณต้นทุนการผลิตและวางแผนขยายการผลิตเพื่อลดต้นทุนให้ถูกลงทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมได้

4.2 กรรมวิธีในการผลิตสินค้าแบบดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งเคยเป็นจุดแข็งด้านคุณภาพและเอกลักษณ์ของสินค้าในเรื่องความคม ความแกร่ง ใช้งานได้ทนทาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น ไม่สามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์จากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิต มีรูปแบบที่สวยงาม ราคาไม่แพง หาซื้อได้ง่ายและพร้อมใช้งาน ผู้บริโภคจึงหันมานิยมซื้อสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรมแทน นอกจากนี้ กรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิม ซึ่งใช้แรงงานคนเป็นหลักนั้น ทำให้อาชีพตีเหล็กเป็นงานที่หนักและเหนื่อย ทุกขั้นตอนต้องใช้ความอดทน ช่างต้องใช้เวลาในการฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะและประสบการณ์นาน ผลิตภัณฑ์จึงจะเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค อีกทั้งมีขั้นตอนในการทำงานที่ซับซ้อน จึงทำให้ไม่มีลูกหลานสนใจที่จะรับการสืบทอดอาชีพดังกล่าว

4.3 การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การที่รัฐบาลมุ่งเน้นพัฒนาประเทศในด้านอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 เป็นต้นมานั้น ทำให้มีโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งอยู่ในชุมชนน่าน้อย และปล่อยน้ำเสียจากโรงงานสู่แหล่งน้ำและพื้นที่ทำการเกษตร ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ จึงหันไปทำงานขายแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแทน ส่งผลให้ความต้องการผลิตภัณฑ์จากโรงตีเหล็กน่าน้อยเพื่อใช้ในการเกษตรลดลง จากอดีตที่เคยผลิตสินค้าได้ 6

ประเภท ประมาณ 40 รายการ ปัจจุบันผลิตได้เพียง 5 ประเภท ประมาณ 13 รายการ

4.4 ค่านิยมของคนในชุมชน ปัจจุบันผู้ประกอบการตีเหล็กและชาวบ้านในชุมชนน้ำน้อยมองอาชีพตีเหล็กว่าเป็นอาชีพที่ต้องใช้แรงงาน เป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติ เป็นอาชีพของผู้ที่ไม่มีการศึกษา จึงนิยมส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือในระดับสูง เพื่อไปประกอบอาชีพอื่นที่มีเกียรติ สบาย และเบาแรงกว่าแทน

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับที่ ผอบ ชณะ-วรรณโณ (2546, 7) ศึกษาวัฒนธรรมการตีเหล็กบ้านนาบ่อ ตำบลควนปริง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง พบว่าปัจจุบันผลิตภัณฑ์จากการตีเหล็ก บ้านนาบ่อได้รับความนิยมน้อยลง เพราะอิทธิพลของการผลิตสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่มีความสวยงามและสะดวกในการใช้งาน แต่เนื่องจากคุณภาพของผลิตภัณฑ์มีดจากบ้านนาบ่อยังมีคุณภาพ ความแกร่ง และทนทาน จึงยังคงได้รับความนิยมจากผู้ใช้เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ชุมชนนาบ่อยังประสบปัญหาด้านผู้สืบทอดอาชีพตีเหล็กเมื่อช่างตีเหล็กมีอายุมากขึ้น และต้องเลิกกิจการ เนื่องจากงานตีเหล็กต้องใช้ความอดทนสูง ต้องมีใจรักจึงจะทำได้ และปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมส่งบุตรหลานของตนไปเรียนหนังสือ เพื่อที่จะได้ประกอบอาชีพที่ดีกว่าการใช้แรงงาน การเปลี่ยนแปลงค่านิยมดังกล่าว ทำให้วัฒนธรรมการตีเหล็กของบ้านนาบ่อ จังหวัดตรัง นับวันจะสูญหายไปจากสังคมเช่นเดียวกับชุมชนน้ำน้อย เนื่องจากไม่มีผู้สืบทอดเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยมีความเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้ คือ ควรหาแนวทางในการฟื้นฟูสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านจากโรงตีเหล็กน้ำน้อยซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวบ้าน โดยการพัฒนาศักยภาพหัตถกรรมพื้นบ้านมีดน้ำน้อยทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมให้สินค้าหัตถกรรมดังกล่าวเป็นที่ยอมรับจากผู้ผลิตและผู้ใช้ และกลับมาสืบบทบาทในวิถีชีวิตของชาวชุมชนน้ำน้อยอีกครั้ง รวมทั้งเผยแพร่สินค้าหัตถกรรมดังกล่าวไปสู่ตลาดภายนอกชุมชน เพื่อจะได้สร้างอาชีพ

และรายได้ให้แก่คนในชุมชนต่อไป โดยหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรเอกชนภายนอกชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมเข้ามาให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. นำเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อนเข้ามาใช้ในการผลิตแทนแรงงานคนเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานช่าง พัฒนาผลิตภัณฑ์มีดน้ำน้อยให้มีรูปแบบตรงตามความต้องการของตลาด พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ไม่ให้เป็นสนิมและมีความพร้อมในการใช้งาน

2. ให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการทั้งการผลิตและการตลาดจำหน่าย เพื่อพัฒนาอาชีพตีเหล็กอย่างเป็นระบบและยั่งยืนในรูปแบบของกลุ่มอาชีพในชุมชน เช่น กลุ่มตีเหล็ก กลุ่มผลิตส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ กลุ่มการตลาด เป็นต้น ตลอดจนปรับปรุงวัฒนธรรมในการทำงานของผู้ประกอบการให้มีความมุ่งมั่น และตั้งใจทำงานอย่างต่อเนื่อง ไม่ทำๆ หยุดๆ ดังเช่นปัจจุบัน

3. ใช้ระบบสื่อสารสนเทศและการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วในปัจจุบันให้เป็นประโยชน์ ในด้านการเผยแพร่และส่งเสริมการขาย เพื่อการตลาดและผู้ซื้อสินค้าให้รู้จักสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีคุณภาพ และมีเอกลักษณ์จากโรงตีเหล็กชุมชนน้ำน้อย

4. สนับสนุนให้ผู้นำชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ประกอบการ ร่วมกันกำหนดเป็นกิจกรรมในการเรียนรู้เชิงปฏิบัติให้แก่ักเรียนของโรงเรียนในชุมชน โดยให้นักเรียนในชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้ารับการฝึกหัดอาชีพการตีเหล็กจากผู้ประกอบการ พร้อมทั้งปลูกฝังให้เยาวชนได้ตระหนัก และเล็งเห็นคุณค่าของอาชีพดังกล่าว จะได้หันมาช่วยกันสืบต่ออาชีพตีเหล็ก ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมานับร้อยปี ให้ดำรงอยู่คู่กับชุมชนสืบไป

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของชุดโครงการวิจัยเรื่องวิถีการพัฒนาทางธุรกิจสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านโบราณสู่ OTOP กรณีศึกษา: มีดน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งได้รับการสนับสนุนด้านทุนวิจัยจากโครงการเพื่อพัฒนาชุดโครงการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำปี 2547 ในเครือข่ายการวิจัยภาคใต้ตอนล่าง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- จุลทรรศน์ พยาพรานนท์. (2542). "มืต," ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคกลาง เล่ม 11*. (หน้า 5008). กรุงเทพฯ: สยามเพรสแมเนจเม้นท์.
- ทวี กองศรีมา. (2542). "ดีมีต : ช่างฝีมือ," ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคอีสาน เล่ม 10*. (หน้า 1435 - 1436). กรุงเทพฯ: สยามเพรสแมเนจเม้นท์.
- ผอบ ชณะวรรณโณ. (2546). *วัฒนธรรมการตีเหล็กบ้านนาป้อ ตำบลควนปริง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พวง บุษรารัตน์. (2542). "เตาตีเหล็ก" ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 6*. (หน้า 2749 - 2750). กรุงเทพฯ: สยามเพรสแมเนจเม้นท์.
- สุชาติ รัตนปราการ. (2528). *อนุสรณ์สุชาติ รัตนปราการ*. สงขลา: ม.ป.ท.
- สุนันท์ อินทนิล. (2544). *วิถีชีวิตของชาวชุมชนน้ำน้อยอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ. (สำเนา)
- สุพัตรา ปรีดาศิลป์ และวรรณภา แก้วพรหม. (2539). *มืตพ้านาป้อ*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- สุธิวังศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2540). "ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้," ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 12*. กรุงเทพฯ: สยามเพรสแมเนจเม้นท์.
- สุธิวังศ์ พงศ์ไพบูลย์, ดิลก วุฒิพาณิชย์ และประสิทธิ์ ชินการณ์. (2544). *เงินทักษิณ: วิถีและพลัง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เอกวิทย์ ณ ถกลาง. (2540). *ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2544). "ภูมิปัญญาชาวบ้านกับกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย," ใน *ภูมิปัญญาทักษิณ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). หน้า 205-206. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้ง.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2542). "มืต," ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคเหนือ เล่ม 10*. (หน้า 5171). กรุงเทพฯ: สยามเพรสแมเนจเม้นท์.